

- Retrieved from: http://www.lnu.edu.ua/faculty/bzhd/ZO/DK_019-2010.pdf.
8. Kodeks tsyvil'noho zakhystu Ukrayiny : pryiniaty (2012), 02.10.2012 p. № 5403-VI, Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
 9. Koz'menko S.M., Shpyh F.I., Voloshko I.V. (2003), Stratehichnyy menedzhment banku, [Strategic management of the Bank], Universytet-s'ka knyha, Sumy, Ukraine, 734 p.
 10. Hur'yev S.O., Terent'yeva A.V., Volyans'kyy P.B. (2008), Kryzovyy menedzhment ta pryntsyipy upravlinnya ryzykamy v protsesi likvidatsiyi nadzvychaynykh sytuatsiy, [Crisis management and risk management principles in the process of liquidation of emergency situations], Kyiv, Ukraine, 202 p.
 11. Lapusta M.G., Sharshukova L.G. (2008), Riski v predprinimatel'skoj dejatel'nosti, [Risks in business], INFRA-M, Moscow, Russia, 224 p.
 12. Polkovnychenko D.Yu. (2013), Derzhavna polityka u sferi poperedzhennya nadzvychaynykh sytuatsiy na osnovi kontseptsiyi ryzykiv, [State policy in the sphere of prevention of emergency situations on the basis of the concept of risk], Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya, vol.4, Retrieved from: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2013-4/doc/3/10.pdf>.
 13. Porfir'ev B.N. (2014), Organizacija upravlennya v chrezvyhajnykh situacijah, [Organization of emergency management], Nauka i tehnika upravlennya, vol 1., pp. 18-27.
 14. Rotova T.A. (2012), Metodychnyy instrumentariy upravlinnya strakhovymy ryzykamy, [The methodological instruments of management of insurance risks], Finansy Ukrayiny, vol. 3, pp.140-145.
 15. Prymostka L.O., Chub P.M., Karcheva H.T. (2007), Upravlinnya bankivs'kymy ryzykamy, [Risk management in banking], KNEU, Kyiv, Ukraine, 600 p.
 16. Hohlov N.V. (2012), Upravlenie riskom, [Risk management], JuNITI-DANA, Moscow, Russia, 192 p.

Рецензент: Дацій Н.В., д.держ.упр., професор

УДК 35.351

Боделан В.Р.,

здобувач кафедри філософських та соціально-політичних наук Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ГРОМАДСЬКО-ДЕРЖАВНИМ
ПАРТНЕРСТВОМ, ЗАСНОВАНИМ НА РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНОГО БІЗНЕСУ І СОЦІАЛЬНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Анотація. Стаття висвітлює досвід правового забезпечення державного управління громадсько-державним партнерством, заснованим на розвитку соціального бізнесу та соціального підприємництва. Наголос зроблено на практичній реалізації

наукових концепцій правового забезпечення взаємовідносин держави та суспільства, громадських об'єднань і організацій громадян, аналізу й адаптації зарубіжного досвіду. Акцентується увага на тому, що у науці і практиці державного управління не розглядаються питання методології взаємовідносин держави і суспільства шляхом побудови громадсько-державного партнерства, заснованого на створенні громадськими об'єднаннями соціального бізнесу і соціального підприємництва завдяки адаптації і запровадження зарубіжного досвіду.

Проаналізовані аналітичні джерела та правові акти низки зарубіжних держав демонструють різноманітність підходів до побудови громадсько-державного партнерства, підґрунтям становлення і розвитку якого є соціальний бізнес і соціальне підприємництво. Спостерігаються певні відмінності у змісті правових актів, які є відображенням теоретико-методологічних підходів до розуміння партнерства між громадськими об'єднаннями і державою шляхом формування й розвитку соціального бізнесу та соціального підприємництва.

Досліджено правові акти Австрії, Бельгії, Бразилії, Великобританії, Гаїті, Гамбії, Гватемали, Греції, Данії, Еквадору, Ірландії, Іспанії, Італії, Канади, Нідерландів, США, Португалії, Словенії, Тунісу, Уганди, Франції, Фінляндії (подано в алфавітному порядку). Правові акти ґрунтуються на розумінні категорії «підприємство», як загальної дефініції для організації, що проводить соціально-корисні дії, і метою якої є вирішення проблем суспільства за рахунок власних коштів. Всі соціальні підприємства працюють в контексті організаційно-правової форми некомерційних асоціацій або кооперативів. Розрізняють соціальні підприємства громадських об'єднань та підприємства подвійного призначення. Це впливає на визначення схем і процедур оподаткування та звільнення від нього. Всі соціальні підприємства спрямовані на продуктивну діяльність, яка підвищить соціальні наслідки. Законодавчі акти держав, зазначених вище, визначають організаційні структури, що забезпечують державне управління громадсько-державним партнерством, заснованим на соціальному бізнесі і соціальному підприємстві.

Ключові слова: державне управління, громадсько-державне партнерство, соціальний бізнес, соціальне підприємництво, соціальне підприємство, правові акти, взаємовідносини держави і суспільства, зарубіжний досвід.

Боделан В.Р.,

соискатель кафедры философских и социально-политических наук Одесского регионального института государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННО- ГОСУДАРСТВЕННЫМ ПАРТНЕРСТВОМ, ОСНОВАННОМ НА РАЗВИТИИ СОЦИАЛЬНОГО БИЗНЕСА И СОЦИАЛЬНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Аннотация. В статье представляются результаты исследования правового обеспечения государственного управления общественно-государственным партнерством, которое основано на развитии социального бизнеса и социального предпринимательства. Акцентируется внимание на практической реализации научных концепций правового обеспечения взаимоотношений государства и общества, общественных объединений и организаций граждан, анализа и адаптации зарубежного

опыта. Обращается внимание на то, что в науке и практике государственного управления не рассматриваются вопросы методологии взаимоотношений государства и общества через построение общественно-государственного партнерства, которое, в свою очередь, основано на создании общественными объединениями социального бизнеса и социального предпринимательства с учетом адаптации и внедрения зарубежного опыта.

Проанализированные аналитические источники и правовые акты ряда зарубежных государств демонстрируют разнообразие подходов к построению общественно-государственного партнерства, основой становления и развития которого является социальный бизнес и социальное предпринимательство. Наблюдаются определенные отличия в содержании правовых актов, которые отражают теоретико-методологические подходы к пониманию партнерства между общественными объединениями и государством путём формирования и развития социального бизнеса и социального предпринимательства.

Исследованы правовые акты Австрии, Бельгии, Бразилии, Великобритании, Гаити, Гамбии, Гватемалы, Греции, Дании, Эквадора, Ирландии, Испании, Италии, Канады, Нидерландов, США, Португалии, Словении, Туниса, Уганды, Франции, Франции (представлено в алфавитном порядке). Основной правовых актов есть понимание категории «предпринимательство», как общей дефиниции для организаций, которые проводят социально-полезные действия с целью решения проблем общества за счет собственных средств. Все социальные предприятия работают в контексте организационно-правовой формы некоммерческих ассоциаций или кооперативов. Различают социальные предприятия общественных организаций и предприятия двойного назначения. Это влияет на определение схем и процедур налогообложения и освобождения от него. Все социальные предприятия направлены на продуктивную деятельность, которая улучшает социальное состояние общества. Законодательные акты государств, определенных выше, определяют организационные структуры, которые обеспечивают государственное управление общественно-государственным партнерством, основанном на социальном бизнесе и социальном предпринимательстве.

Ключевые слова: государственное управление, общественно-государственное партнерство, социальный бизнес, социальное предпринимательство, социальное предприятие, правовые акты, взаимоотношения государства и общества, зарубежный опыт.

Bodelan V.R.,
Researcher of Public Administration
at the Department of Philosophy and Sociopolitical Science,
Odessa Regional Institute of Public Administration,
National Public Administration Academy under the President of Ukraine

**FOREIGN EXPERIENCE IN THE PUBLIC ADMINISTRATION
LEGAL PROVISION OF PUBLIC ORGANIZATION-STATE
PARTNERSHIP, GROUNDED ON THE SOCIAL BUSINESS AND
SOCIAL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT**

Annotation. The article describes the experience of legal provision in public administration of public organization-state partnership, grounded on the development of social business and social partnership. Emphasis is made on the practical realization of scientific concepts of legal provision of interrelations between the state and society, public unities and

public organizations, analysis and adaptation of foreign experience. Attention is drawn to the fact that the theory and practice of public administration do not investigate the questions of creating methodology of public organization-state partnership, grounded on the constructing of social business and social entrepreneurship by public unities with the help of adaptation and implementation of foreign experience. It is noted that national theory and practice have no legal definitions of the categories “public organization-state partnership”, “social business”, “social entrepreneurship”, “social enterprise”. There is absent the highlighting of the problem of legal provision of enterprises’ activities, which have been created by public organizational unities that act in the format of social business and social entrepreneurship. As for Ukraine, only private-public partnership is legally acknowledged as partnership of the state and business, as well as social partnership in the context of social dialogue between the employees and employers. All other kinds of partnership are the domain of the science of public administration, and they are not accepted in the public administration practice. The corresponding legal acts are only of asserting character. There exist contradictions concerning enterprises, created by public unities, both on the profits distribution and rights to the enterprises’ ownership. The rights of public organizations are being limited compared to religious organizations, associations, and other organizations and unities.

The analyzed analytical sources and legal acts of numerous foreign states demonstrate various approaches to the grounds of public organization-state partnership, the basis of construction and development of which is social business and social entrepreneurship. There are observed definite differences in the contents of legal acts, which reflect theoretical-methodological approaches to the understanding of partnership between a public organization, non-for-profit organization, NGO and the state by means of social business and social entrepreneurship formation and development. There have been studied legal acts of Austria, Belgium, Brazil, Canada, Denmark, Ecuador, Finland, France, Gambia, Great Britain, Greece, Guatemala, Haiti, Ireland, Italy, the Netherlands, Portugal, Slovenia, Spain, Tunisia, Uganda, USA (given in the alphabet order). The legal acts are based on the understanding of the category “entrepreneurship” as a general definition of the organization, which conducts socially useful activities and the aim of which is solving of the society’s problems at its own expense. All social enterprises work in the context of the organizational-legal form of non-commercial associations or cooperatives. There are distinguished social enterprises of public unities and dual-purpose enterprises. The kind of enterprise influences the definition of schemes and procedures of taxation and tax exemption. All social enterprises are directed to productive activities which will positively boost social consequences. Legal acts of the following states define organizational structures, which provide for the public administration of public-state partnership, grounded on social business and social entrepreneurship (classification is given according to the foundation year of the organizational structure): Ecuador, Guatemala, Gambia – National Target Group and National Consulting Service, accountable to the World Bank (1974-2014); USA – Department of State, Advisory Committee (an official office at the White House) (1982); Spain – National Institute on Social Economics Development (INFES), Directorate General on Cooperatives and Trade Unions of the Ministry of Labor and Social Protection, Directorate General on Social Economics Promotion and European Social Fund Direction, which operates as an autonomous subdivision of the Ministry of Labor and Social Issues (1990-1997); Austria – National Council for Public Organizations (NCVO), created by an independent commission (1995); Italy – regional and local administrations (1991); Ireland – in this country the business is in the focus of partner relations, it delegates part of its powers to the public. The state does not control those processes, the business bears the responsibility (2002); Great Britain – Social Economics Unit (SEU) with a mandate to coordinate activities of the parties interested in the social entrepreneurship sector, the Third Sector Office at the

Cabinet of Ministers, Civil Society Office, Business and Innovation Skills Department (BIS) (2001-2011); Haiti (2011), Brazil (2013) – local self-government; Tunisia, Uganda – Development Managing Committee (2013).

Keywords: public administration, public organization-state partnership, social business, social entrepreneurship, social enterprise, legal acts, state and society interrelations, foreign experience.

Постановка проблеми. Наукові дискусії щодо правового забезпечення взаємовідносин держави та суспільства, громадських об'єднань і організацій громадян, аналізу й адаптації зарубіжного досвіду у цьому напрямі свідчать про увагу до процесу участі представників громадських об'єднань у прийнятті державноуправлінських рішень. Втім, не розглядаються питання методології побудови громадсько-державного партнерства, заснованого на створенні громадськими об'єднаннями соціального бізнесу і соціального підприємництва шляхом адаптації і запровадження зарубіжного досвіду. Особливе місце у цьому процесі відводиться правовим актам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми демонструє відсутність вітчизняних розвідок щодо змісту соціального бізнесу і соціального підприємництва та його правового регулювання. Юридично ці категорії не визнані. Спостерігається використання категорій «соціально відповідальний бізнес» та «соціальний бізнес» і «соціальне підприємство», як синонімів. Не висвітлюється проблема правового забезпечення діяльності підприємств, створених громадськими об'єднаннями, що працюють у форматі соціального бізнесу та соціального підприємництва. З одного боку, є дозволи на таку діяльність у Законі України «Про громадські об'єднання» [4] та у Господарському і Податковому Кодексах України [1, 6]. З іншого – не вироблена методологія правового забезпечення такої діяльності та державного управління нею. Аналіз вітчизняних правових актів довів наявність проблем, які не сприяють розвитку громадсько-державного партнерства: відсутні умови для його розвитку; юридично визнані державно-приватне партнерство (Закон України «Про державно-приватне партнерство» [2]) та соціальне партнерство в контексті соціального діалогу (Закон України «Про соціальний діалог в Україні» [3]); всі інші види партнерства є надбаннями науки державного управління і юридично не визнані в практиці державного управління; спостерігається констатуючий характер правових актів; є протиріччя щодо розподілу прибутку, прав на майно підприємств, створених громадськими об'єднаннями; обмеження прав громадських організацій на відміну від релігійних організацій, асоціацій, спілок; чітко не визначаються категорії «підприємницька діяльність громадського об'єднання, як неприбуткової організації», «непідприємницька діяльність громадського об'єднання, як неприбуткової організації», «прибуток громадського

об'єднання, як неприбуткової організації»; не виділяються організаційні управлінські структури товариств і підприємств, створених громадськими об'єднаннями, а також умови щодо соціальних кредитів тощо. У цьому основна відмінність вітчизняного законодавства від проаналізованих зарубіжних правових актах.

Мета статті: висвітлити результати дослідження зарубіжних правових актів щодо правового забезпечення громадсько-державного партнерства, основою якого є соціальний бізнес і соціальне підприємництво. Завдання статті – продемонструвати можливості адаптації зарубіжних правових актів для вітчизняних реалій.

Виклад основного матеріалу. Проаналізовані аналітичні джерела та правові акти низки зарубіжних держав демонструють різноманітність підходів до побудови громадсько-державного партнерства, підґрунтям становлення і розвитку якого є соціальний бізнес і соціальне підприємництво. Спостерігаються певні відмінності і у змісті правових актів, який є відображенням теоретико-методологічних підходів до розуміння партнерства між громадськими об'єднаннями і державою шляхом формування та розвитку соціального бізнесу та соціального підприємництва.

Так, у Великобританії прийняття «Закону про соціальні блага» (2013 р.) став, як наголошують фахівці, суттєвим соціальним кроком. Цей закон не тільки надає соціальним підприємствам широкі можливості в сфері надання державних послуг, а й вимагає від місцевих органів влади й уповноважених державних організацій враховувати при укладанні договорів на закупівлю продукції або послуг такий показник, як соціальна користь. Головним критерієм вважається підвищення якості послуг. Цей закон, також, вимагає від органів місцевої влади вдаватися до допомоги «соціальних консультантів» і експертів, проводити опитування, які сприяють його кращому розумінню та застосуванню [5].

Великобританія має чітку інституалізовану форму для розвитку соціального бізнесу та соціального підприємництва. З 2001 р. Департамент торгівлі та промисловості встановив стандарти і створив Соціально-економічне управління (SEU) з мандатом для координації зацікавлених сторін у секторі соціального підприємництва. Було визначено основні проблеми, які є в соціальній економіці, і вироблено рекомендації для покращення умов щодо запуску і підтримки таких підприємств. За період 2003-2006 рр. було проведено низку позитивних змін, які відносяться до політики, законодавства і фінансування, надання критичної підтримки для формування соціальної економіки. У 2006 р. Соціально-економічне управління було замінено на Управління третього сектору в Кабінеті міністрів, у 2010 р. перейменоване в Управління громадянського суспільства, а у 2012 р. – Департамент для бізнесу, інноваційних навичок

(BIS).

У Канаді, зокрема в Онтаріо, не має правової структури, яка б сполучала в собі переваги обох секторів: некомерційних і не-для-прибутку. Вони всі регулюються законодавством про благодійні та кооперативні корпорації. Підприємства поділяються на соціальні та соціального призначення [10]. Правові акти Канади дають можливість розвивати соціальні підприємства на рівні традиційних підприємств, втім, розмежовуються підприємства соціального бізнесу та бізнесу соціального призначення. Правове поле дозволяє соціальним підприємствам працювати у менш формальній манері, аніж чисто прибуткові підприємства, орієнтовані на бізнес [7]. Для них є обов'язковим створення спеціальної ради: «Рада соціального підприємства», яка повинна спостерігати за виконанням правових основ щодо соціального підприємництва. Рада є сполученням директорів та менеджменту. Фахівці державних служб та спеціалісти органів місцевого самоврядування зобов'язані безоплатно на регулярній основі (зазвичай щомісяця) проводити зустрічі, щоб допомогти соціальним підприємствам зростати і розвиватися. Рада директорів має складатись з професіоналів, які привносять широту навичок, досвід, контакти і різнопланові зв'язки, які необхідні для соціального підприємства.

При зростанні соціального підприємства рада директорів може змінювати свій склад і систему оплати для задоволення потреб і обставин, які змінюються. Рада соціального підприємства може складатись з: членів або робітників підприємства; членів місцевої спільноти; бухгалтера підприємства або юриста (або двох); радника з місцевого самоуправління; місцевого підприємця з відповідними навичками і знаннями; священика або представника місцевої релігійної конфесії, або іншої релігійної установи; соціальний підприємець, який зв'язаний з подібним напрямом місцевого соціального підприємництва; будь-хто з іншого громадського об'єднання; інші успішні ділові люди, котрі можуть внести неоціненний вклад в розвиток соціального підприємства, оскільки мають досвід бізнес-діяльності і приймають місію і цінності організації; будь-хто, хто має певний досвід і знання, визначену базу навичок, котрих не вистачає соціальному підприємству. Рекомендується мати адвоката. Важливими аспектами вважаються баланс правильного розміру платні члена ради директорів. Окрім того, для ради директорів мають бути розроблені певні нормативи: бачення місії, цінностей соціального підприємства; роль ради директорів; її обов'язки та обов'язки кожного члена ради директорів.

Директори несуть відповідальність за забезпечення організації відповідною правовою базою щодо виконання конституції і меморандуму про соціальне підприємництво. Вони також допомагають забезпечити перспективний погляд на ситуацію, котра залежить від управління. У той же час керівництво має визначати майбутнє організації та захищати свої активи

і репутацію. Вони зобов'язані розглядати, яким чином їх рішення співвідносяться з зацікавленими організаціями. У законі директори розрізняються у відповідності з тим, що вони роблять, а не за їх фактичною посадою. Навіть особа, яка неофіційно назначена в раду директорів, може вважатися директором, якщо її роль можна вважати еквівалентною ролі директора, або, якщо вона діяла у якості організатора. Це те, що часто називають «тіньовим директором». Вважається, що директори соціальних підприємств мають мати різні навички, які потрібні директорам у крупній корпорації. Директори соціального підприємства повинні бути здатними запропонувати практичні навички і поради, а не просто мати фінансовий вплив.

При порушенні своїх зобов'язань директори, у відповідності з законодавством, несуть особисту цивільну і кримінальну відповідальність. Якщо соціальний бізнес стає неплатоспроможним, банкрутом, то акт про неспроможність накладає різні зобов'язання та відповідальність на директорів, котра передбачає особисту відповідальність та кримінальне переслідування.

В Ірландії діяльність соціальних підприємств і соціального бізнесу регулюється «Законом про загально-приватне партнерство» (2002 р.) [14]. Держава делегує повноваження державного управління приватним компаніям, а ті, у свою чергу, громадським об'єднанням. Відповідно розглядають два рівні партнерства: державно-приватне і суспільно-приватне. При цьому, бізнес-структури заключають угоди з державою, а також з громадськими об'єднаннями. У центрі партнерських відносин є бізнес, який частину повноважень делегує громадськості. Держава ці процеси не контролює, а відповідальним є бізнес.

Законодавство США, зокрема штату Вашингтон, встановлює процедури щодо здійснення певних проектів [11]. Цікавим є те, що у законі чітко встановлена сфера інтересів всіх секторів економіки, права і обов'язки правлячої партії, у тому числі фінансових та компенсаційних структур. Це стосується інноваційних партнерств і вимагає певної кваліфікації. Основними методами виступають торги та процедури, встановлені Державним департаментом. Для проектів, які коштують не менше 300 мільйонів доларів, за законом, створюється Консультативний Комітет, який розглядає пропозиції й їх відповідність правовим актам. Для конкуруючих і небажаних проектів та пропозицій визначаються критерії оцінки, які враховують низку чинників: досвід роботи у даному напрямі роботи; демонстрація можливості виконати необхідну роботу; визначення наскільки проект чи пропозиція здійснені; здатність фінансувати проект і відповідність його плану торгів. Фінансування проектів, закріплені законом, стосуються: бондів, грантів, кредитів, кредитних гарантій, кредитних ліній, зворотних кредитних ліній, інфраструктурних кредитів, федеральних

(штатові, місцеві) податкових прибутків.

Окрім того, деякі фахівці відзначають, що оскільки метою соціальних підприємств є ліквідація бідності, соціальні підприємці *США* здійснюють свої проекти за кордоном і спрямовані на держави, які розвиваються. Їх великою проблемою є незнання дії Закону про корупцію під час праці за кордоном [15].

Соціальне підприємництво і соціальний бізнес Гамбії регламентуються окремими «Заявами про державну підтримку щодо участі неурядових організацій, які задовольняють Всесвітній банк». Це основна умова для кредитування (World Bank, 1990) вимагає від уряду держави офіційно прийняти «Принцип партнерства неурядових організацій», а також прийняти формальний язик для структурування самої участі. Фактично Всесвітній банк створив інституційну основу, оскільки всі підзвітні саме цьому банку [8].

Законодавство Італії, щодо соціального підприємництва, співвідносять з етапами формування соціальної економіки, починаючи з 1970 р. У 1978 р. вступив в дію «Закон про соціальні кооперативи». Наприкінці 80-х рр. ХХ століття соціальні підприємці почали консолідуватись. З 1990 р. сформувався і введена в дію відповідна правова інфраструктура для підтримки їх діяльності. Соціальне підприємництво було обумовлено ініціативою громадян, молодих спеціалістів, профспілок, родин інвалідів, добровольців. У 1990 р. уряд децентралізує систему соціального забезпечення і передає відповідальність за надання таких послуг у регіональні та місцеві адміністрації. Було відкрито ринок соціальних послуг, що дозволило приватним особам конкурувати за надання послуг, у результаті чого системи соціального забезпечення стали більш ліберальними і з двійними підходами, які притаманні англосаксонській моделі, при якій держава з органами місцевого самоуправління забезпечує найбільш знедолених не в обмін на прибуток організацій. Неурядові організації та інші громадські об'єднання та приватні суб'єкти створюють ситуацію впевненості для нужденних.

З 1991 р. кооперативи перестали надавати такі послуги. Наступні правові реформи привели до визнання «Концепції громадсько-корисних організацій», які отримують відповідні податкові й інші пільги. Вводяться загальні нормативні акти, які регулюють соціальну економіку. Створені необхідні правові умови для подальшого розвитку культури і практики соціального підприємництва. У результаті цих реформ з'явилися сотні операційних фондів, які стали постачальниками соціальних послуг. Зазначається, що таким чином соціальна економіка пройшла довгий шлях від надання випадкових послуг до рівня, коли соціальна послуга стає повністю інтегрованою у добробут. Ці закони вважаються стимулами для розвитку соціального капіталу, а також такими, що об'єднують соціальну і

економічну політику на місцевому рівні [12].

Іспанія характеризується як держава, яка почала розвивати громадянське господарство в останні десятиріччя. Особливу роль в цьому зіграли кооперативи, котрі вирішували соціальні проблеми, що знайшло відображення і визнання в Конституції, де від державних органів вимагається створити умови для полегшення розвитку кооперативних підприємств в межах законодавства та заохочення доступу працівників до власності і засобів виробництва. З 1990 р. було офіційно визнано соціальну економіку та створені її інститути. Початком цього розвитку вважають створення Національного інституту з розвитку соціальної економіки (INFES), який замінив Генеральний директорат по кооперативам і трудовим спілкам Міністерства праці і соціального захисту. У 1997 р. інститут припинив своє існування. Його функції взяв на себе Генеральний директорат з просування соціальної економіки та Дирекція Європейського соціального фонду, який працює як відокремлений підрозділ Міністерства праці і соціальних питань. У 2011 р. приймається «Закон про соціальну економіку», який передбачає загальні межі для роботи в сфері соціальної економіки і підтверджує, що кооперативна форма не підходить, і необхідна універсальна інституціональна форма для соціальних підприємств, а концепція їх розвитку має бути відкрита для інших інституційних форм [9]. Соціальне підприємництво асоціацій регулюється «Законом 24 грудня 1996 року» [12].

Словенія починає розвиток соціального підприємництва у 1960-ті роки, коли перші державні підприємства почали використовувати працю інвалідів та були звільнені від низки податків та інших виплат. Зміни, введені у 90-х рр. минулого століття вплинули на правові форми, в яких працюють соціальні підприємства і розвивається соціальна економіка. У 2011 р. приймається «Закон про соціальне підприємництво», який вступив в силу у 2012 р. Він спрямований на забезпечення більш придатного правового середовища для розвитку соціального підприємництва. Вплив «Закону про розвиток соціальної економіки» залишається чинним. Втім, як наголошують спеціалісти, його повна реалізація буде залежати від прийняття низки підзаконних актів. Словенія вважається прикладом успішного соціального підприємництва постперехідних держав [9].

В Австрії, з 1980-х р., урядом, по відношенню до діючої соціальної економіки, було зосереджено увагу на досягнення соціальної інтеграції. У 1995 р. Незалежною комісією з питань майбутнього третього сектору було створено Національну раду для громадських організацій (NCVO). Комісія намагалась розробити десятирічне бачення ролі третього сектору в Австрії. У 1996 р. було оприлюднено 61 рекомендацію про те, як покращити відносини між урядом та третім сектором. Більшість заходів, які стосуються соціальних підприємств, не підлягає звітності у Федеральну агенцію зі

статистики. Австрія [9] представляє модель, відмінну від інших держав вона не має рамочного регулювання для соціальних підприємств або особливу інституціалізовану форму для соціального підприємства. Для цього існує набір цільових заходів політики.

Бельгія [12] запровадила законопроект для компаній з соціальною метою у 1995 р., яким дозволяється створювати соціальні підприємства асоціаціям і неприбутковим організаціям. На практиці допускається звільнення від податків у випадках, коли соціальні підприємства є допоміжними для асоціації. Португалія [12] створила правові акти для кооперативів соціальної солідарності у 1998 р. У Франції [12] з 2001 р. соціальний бізнес і соціальне підприємництво представили кооперативи колективного інтересу, для яких створено спеціальні законодавчі акти. Данія [12] законодавчо визначає економічну активність, яку можуть проявляти неурядові асоціації з оподаткуванням, подібним рекламним компаніям. Фінляндія [201] в сфері соціального підприємництва дозволяє працювати некомерційним об'єднанням, які можуть практикувати торговельну або іншу діяльність, що була заявлена у статуті організації.

Греція [12] до соціальних підприємств застосовує загальне право. Форма організації з 1999 р. – соціальний кооператив з обмеженою відповідальністю. У Нідерландах [12] законодавчо дозволена комерційна діяльність без розподілення прибутку між членами об'єднання. Організаційна форма – кооператив. Відмінні моделі у Гватемалі, **Еквадорі**, Гамбії, Бразилії, Гаїті, Тунісі, Уганді (табл.).

Таблиця

Організаційні структури, що забезпечують державне управління громадсько-державним партнерством, заснованим на соціальному бізнесі і соціальному підприємстві в зарубіжних державах (класифіковано за роками заснування організаційної структури)

Держава	Рік	Структура
Гватемала, Еквадор, Гамбія	1974-2014 рр.	Національна служба консультування, Національна цільова група, підзвітні Всесвітньому банку
США	1982 р.	Державний департамент, Консультативний Комітет (офіційний офіс існує при Білому Домі)
Італія	1991 р.	Регіональні і місцеві адміністрації
Іспанія	1990 р.	Національного інституту з розвитку соціальної економіки (INFES)
	1993 р.	Генеральний директорат по кооперативам і трудовим спілкам Міністерства праці і соціального захисту
	1997 р.	Генеральний директорат з просування соціальної економіки та Дирекція Європейського соціального фонду, який працює як відокремлений підрозділ Міністерства праці і соціальних питань
Австрія	1995 р.	Національна рада для громадських організацій (NCVO), створена незалежною комісією

Великобританія	2001 р.	Департамент торгівлі та промисловості створив Соціально-економічне управління (SEU) з мандатом для координації зацікавлених сторін у секторі соціального підприємництва
	2006 р.	Управління третього сектору в Кабінеті міністрів
	2010 р.	Управління громадянського суспільства
	2011 р.	Департамент для бізнесу, інноваційних навичок (BIS)
Канада	2001 р.	Міністерство досліджень і інновацій (Онтаріо)
	2001 р.	Агенція з прибутків
	2008 р.	Національний центр з питань благодійності
	2009 р.	Центр для соціальних підприємств Канади
	2009 р.	Рада соціального підприємства, яка отримує допомогу і консультації від місцевих органів влади
Ірландія	2002 р.	Міністр уряду (за напрямом) одноосібно або з іншою особою + обов'язкове узгодження з Міністром фінансів
Гаїті	2011 р.	Місцеве самоврядування
Бразилія	2013 р.	Місцеве самоврядування
Туніс, Уганда	2013 р.	Керівний комітет з розвитку

Узагальнено фахівці відзначають, що у *Західній Європі* [12] соціальні підприємства спрямовані на продуктивну діяльність, яка підвищить соціальні наслідки. Правові акти ґрунтуються на розумінні того, що категорія «підприємство» використовується як загальна дефініція для організації, що проводить соціально-корисні дії, і, в той же час, її метою є – ефективно і стабільно працювати у конкурентному бізнес-середовищі, допомагаючи суспільству, а також підтримуючі життєдіяльний бізнес. Такі підприємства в законодавстві багатьох держав визначають як «підприємства подвійного призначення».

Правовий контекст США і Західної Європи [12] відображує різницю в участі урядів з питань соціального підприємництва. Особливо чітку різницю фахівці зазначають у вимогах до некомерційних організацій та асоціацій в США і кооперативів в Європі. З 1950 р. федеральний уряд США використовував широке визначення не пов'язаного бізнесу, що впливало на визначення схем і процедур оподаткування та звільнення від нього. У Західній Європі більшість соціальних підприємств працюють під організаційно-правовою формою або некомерційної асоціації, або кооперативу. Відповідно на відміну від США, кооперативи з соціальною метою працевлаштування у Західній Європі вважаються соціальними підприємствами, що регламентується правовими актами. У США не має законів для соціального підприємництва як унікального об'єкту, а у низці держав Західної Європи такі закони є, і спрямовані вони на заохочення підприємницького і комерційного надання соціальних і благодійних послуг, підвищення зайнятості жінок, а також інших уразливих груп.

Європейська комісія [12] запропонувала у жовтні 1998 р. юридичні зміни для держав-членів з метою сприяння соціальному підприємству.

Законодавства багатьох держав визначає організаційні структури соціальних підприємств [13]: відділи; програми; центри прибутку в некомерційній організації; дочірні компанії; унітарні підприємства; окремі юридичні особи. При цьому наголошується, що не завжди визначається правовий статус соціальних підприємств. Він може бути вільним.

Також законодавством багатьох держав дозволяється мати справу з громадськими акціонерами. Останні – це консорціум некомерційних зацікавлених сторін, які «тримають акції» в соціальних підприємствах, як комерційних, так і некомерційних. Часто такі акціонери створюються з вищих організацій, партнерів, донорів, які мають певний інтерес в соціальних підприємствах. Правові питання регулюються у таких випадках загальним законодавством щодо власності. Модель громадського акціонування часто використовується в якості стратегії виходу, коли головна організація намагається дати поштовх соціальному підприємству для переходу в автономію юридичної особи, і, при цьому, хоче зберегти деяку владу при прийнятті рішень у перехідний період до незалежності.

Некомерційні кооперативи вважаються найбільш розповсюдженою формою соціального підприємництва, особливо у державах, які розвиваються. Більшість таких кооперативів мають подібні правові акти, які схожі на інші види некомерційних організацій: право на подібні пільги, обмеження тощо. На практиці, як зауважується фахівцями, власники або члени некомерційного кооперативу, маючи певні програмні і бізнес повноваження щодо прийняття рішень і реалізації стратегії розвитку, не користуються правами приватної власності. Некомерційний кооператив потребує контролю зі сторони ради директорів. Учасники отримують соціальні пільги, але не розподіляють прибуток від підприємницької діяльності.

Висновки. Отже, аналіз правових актів зарубіжних держав щодо державного управління громадсько-державним партнерством сприяв виділенню основних вимог до суб'єктів державного управління, котрі стосуються: врахування такого показника, як соціальна користь (Великобританія); введення «соціальних консультантів», експертів (Великобританія, Канада); юридичних зобов'язань уряду будувати партнерські відносини з некомерційним сектором (Австрія, Бельгія, Великобританія, Іспанія); створення рад соціальних підприємств (Канада); делегування повноважень державного управління (Ірландія); встановлення процедур щодо здійснення певних проектів і відповідальності за корупційні дії (США, Словенія); офіційно прийнятих Принципів партнерства неурядових організацій (Гамбія); децентралізації системи соціального забезпечення (Італія); створення системи соціальної солідарності (Португалія); економічної активності громадських об'єднань (Данія, Нідерланди, Франція, Швеція); другорядної ролі по відношенню до основної

некомерційної діяльності (Греція, Люксембург, Німеччина, Фінляндія) тощо.

Для України доцільно також виробити спеціальні правові акти щодо підприємств громадських об'єднань, спрямованих на розвиток соціальних бізнесу та підприємництва.

Список використаних джерел

1. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // www.zakon. rada. gov. ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)
2. Закон України «Про державно-приватне партнерство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // www.zakon. rada. gov. ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)
3. Закон України «Про соціальний діалог в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // www.zakon. rada. gov. ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)
4. Законі України «Про громадські об'єднання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // www.zakon. rada. gov. ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)
5. Зверева Н. Социальное предпринимательство. Новые веяния и пути развития [Електронний ресурс] : портал «Новый бизнес: социальное предпринимательство» / Н. Зверева. – Режим доступу : [http://www.nb-forum.ru/interesting/experts/zvereva-trendu. html#ixzz37ijLuJly](http://www.nb-forum.ru/interesting/experts/zvereva-trendu.html#ixzz37ijLuJly)
6. Податковий Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // www.zakon. rada. gov. ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)
7. Creativias Helpsheet: Board Governance For Social Enterprises [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.venturenavigator. co.uk/content/board_governance_for_social_enterprises\]](http://www.venturenavigator.co.uk/content/board_governance_for_social_enterprises)
8. Deborah A. Bräutigam, Monique Segarra Difficult Partnerships: The World Bank, States, and NGOs [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.american. edu/sis/faculty/upload/Difficult-Partnerships.pdf](http://www.american.edu/sis/faculty/upload/Difficult-Partnerships.pdf)
9. Legal framework for social economy and social enterprises [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://evpa.eu.com/wp-content/uploads/2013/02/ECNL-on-socent-in-Europe.pdf>
10. Legal structures for Social Ventures: Social Enterprise, Social Business and cooperatives in Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 06 Dec 2013 <http://www.marsdd.com/mars-library/legal-structures-for-social-ventures-social-enterprise-social-business-and-cooperatives-in-canada/>
11. Public Private Partnership Legislation in Washington State. [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http://www.pacificallawgroup.com/ public-private-partnership-legislation-in-washington-state/](http://www.pacificallawgroup.com/public-private-partnership-legislation-in-washington-state/)
12. Social enterprise in the united states and abroad - NCNE [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.nationalcne.org/index. cfm/fuseaction/feature.display/feature_id/141/inde](http://www.nationalcne.org/index.cfm/fuseaction/feature.display/feature_id/141/inde)
13. Social Enterprise Structures [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.4lenses.org/book/export/html/144>
14. State Authorities (Public Partnership Arrangements) Act, 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.irishstatutebook.ie /2002/en/act/pub /0001/sec0003.html](http://www.irishstatutebook.ie/2002/en/act/pub/0001/sec0003.html)
15. The Foreign Corrupt Practices Act: A Primer for American Social Entrepreneurs Working Abroad [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lawforchange.org/NewsBot.asp?MODE=VIEW&ID=4774>

References

1. Gospodarski Kodeks Ukrainy (Business Code of Ukraine) [e-source]. – Access mode : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Law of Ukraine «Pro dergavno-privatne partnerstvo» [e-source]. – Access mode : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. Law of Ukraine «Pro sochialnyy dialog v Ukraine» [e-source]. – Access mode : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
4. Law of Ukraine «Pro hromadyan obyednannya» (Civil Groups) [e-source]. – Access mode : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
5. Zvereva N. Sychialnoe predprinimatelstvo. Novye veyaniya i puti pazvitiya [e-source] : portal «Novyy biznes : sochialnoe predprinimatelstvo» / N. Zvereva. – Access mode : <http://www.nb-forum.ru/interesting/experts/zvereva-trendu.html#ixzz37ijLuJIy>
6. Podatkovyy Kodeks Ukrainy [e-source]. – Access mode : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
7. Creativias Helpsheet: Board Governance For Social Enterprises [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.venturenavigator.co.uk/content/board_governance_for_social_enterprises
8. Deborah A. Bräutigam, Monique Segarra Difficult Partnerships: The World Bank, States, and NGOs [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.american.edu/sis/faculty/upload/Difficult-Partnerships.pdf>
9. Legal framework for social economy and social enterprises [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://evpa.eu.com/wp-content/uploads/2013/02/ECNL-on-socent-in-Europe.pdf>
10. Legal structures for Social Ventures: Social Enterprise, Social Business and cooperatives in Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 06 Dec 2013 <http://www.marsdd.com/mars-library/legal-structures-for-social-ventures-social-enterprise-social-business-and-cooperatives-in-canada/>
11. Public Private Partnership Legislation in Washington State. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.pacificallawgroup.com/public-private-partnership-legislation-in-washington-state/>
12. Social enterprise in the united states and abroad - NCNE [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nationalcne.org/index.cfm/fuseaction/feature.display/feature_id/141/inde
13. Social Enterprise Structures [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.4lenses.org/book/export/html/144>
14. State Authorities (Public Partnership Arrangements) Act, 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.irishstatutebook.ie/2002/en/act/pub/0001/sec0003.html>
15. The Foreign Corrupt Practices Act: A Primer for American Social Entrepreneurs Working Abroad [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lawforchange.org/NewsBot.asp?MODE=VIEW&ID=4774>

Рецензент: Драгомирецька Н.М., д.держ.упр., професор